

Теорія літератури

УДК 81'2551.Грабовський:821.111

Марія Данилевич

доц., к. філол. н. (м.Тернопіль)

DOI 10.25128/2617-3427 19.51.11

Павло Грабовський про російськомовні переклади творів Шевченка: детермінанти перекладацьких дій

У статті порушено проблеми російсько-українського художнього перекладу на етапі його становлення і ролі П.Грабовського в цьому процесі. На матеріалі його статті «Московські переклади творів Шевченкових» проаналізовано погляди Грабовського на завдання художнього перекладу в міжкультурній українсько-російській комунікації, етику перекладацьких дій і наслідки довільного поводження з головним детермінантом перекладацьких дій – вихідним текстом Шевченка. Зацентовано на тому, наскільки Грабовський тонко розумів специфіку лінгвоетнічного бар'єру в умовах перекладу з близькоспоріднених мов та вплив ментальної й політично-ідеологічної складової на діяльність російських перекладачів

Ключові слова: міжкультурна комунікація, російсько-український переклад, національний колорит, панславізм, естетична краса, дух твору, народна основа, лінгвоетнічний бар'єр, політично-ідеологічна складова.

Danylevych M. Pavlo Grabovsky on Russian translations of Shevchenko's works: determinants of translation action

The article raises the issue of Russian-Ukrainian literary translation at the stage of its formation and the role of P. Grabovsky in this process. His article "Moscow Translations of Shevchenko's Works" analyzes Grabowski's views on the task of literary translation in intercultural Ukrainian-Russian communication, the ethics of translation and the consequences of arbitrary treatment of the main determinant of translation, in particular Shevchenko's original text. Emphasis is placed on how subtly Grabovsky understood the specifics of the linguistic and ethnic barrier in terms of translation from closely related languages and the influence of mental and political-ideological components on the activities of Russian translators

Keywords: *intercultural communication, Russian-Ukrainian translation, national flair, Pan-Slavism, aesthetic beauty, spirit of the work, folk basis, language and ethnic barrier, political and ideological component.*

Постановка наукової проблеми та її значення.

Павло Грабовський є одним з плеяди недооцінених українських письменників. Його внесок у різноманітні галузі національного літературного процесу потребує переосмислення і увиразнення. Впродовж тривання в літературі найперше спостерігаємо діаметрально протилежні коливання уваги до його постаті та спадщини: від радянської канонізації як письменника-революціонера із замовчуванням його поглядів на українське національне питання до виключення його творчості зі шкільної програми в добу розбудови незалежної України. А між тим, попри нестерпно складні умови життя і творчості, винятково листовно-бандерольну комунікацію з Україною, письменник і громадський діяч Грабовський йшов у ногу з часом, а подекуди й випереджав його у своєму розумінні завдань, які стояли перед літературою, і кроків, які робив сам, задля утвердження й розвитку української поезії, прози, публіцистики та критики.

П. Грабовський глибоко усвідомлював важливість перекладацтва і багато працював у цій царині. Прикметно, що великої ваги він надавав перекладові української поезії російською мовою, займався ним сам, а в рецензіях аналізував результати праці інших. Особлива увага до перекладання російською мовою саме поезії Шевченка і літературознавча стаття з цієї проблематики під назвою «Московські переклади творів Шевченкових» є також дуже показовими.

Актуальність теми дослідження.

Якщо проаналізувати проблематику загалом невеликої за обсягом літературно-критичної спадщини П. Грабовського, стає зрозумілим, що найчастіше письменник звертався до постаті Т. Шевченка. Так, він присвятив йому п'ять своїх праць, писаних російською та українською мовами: «Пам'яті

Т.Г. Шевченко», «Слов'янам. Нові вірші Т.Г. Шевченка», «Тарас Григорьевич Шевченко», «Шевченко в Нижнім Новгороді» і «Московські переклади творів Шевченкових».

В контексті визначальної ролі впливу Шевченка на національне самовизначення й самоствердження самого Грабовського назрілою є постановка питання про те, чому саме такої ваги надавав Грабовський проблемі перекладу Шевченкових творів російською мовою, і як він бачив проблеми російсько-українського перекладу знакових поетичних творів в синхронному зрізі та на перспективу.

Аналіз дослідження проблеми. Чимало дослідників творчості Грабовського, серед яких назвемо О. Білецького, О. Вертія, Н. Гаєвську, М. Сиваченка, В. Панченка, до аналізу літературно-критичної та перекладацької діяльності письменника зверталися або принагідно, або зосереджували увагу на всьому масиві перекладацької діяльності письменника. Для прикладу, М. Москаленко писав, що його переклади свідчать про незмінне намагання гранично розширити діапазон поетичних явищ, відтворених українською мовою [4, с.192]. Питання про роль Грабовського в українсько-російській міжлітературній комунікації через переклади і проблеми, які при цьому виникали окремо не ставилося.

Мета і завдання статті полягають у вивченні поглядів П. Грабовського на роль, завдання і труднощі російсько-українського поетичного перекладу, детермінованого вихідним (оригінальним) текстом, лінгвоетнічним бар'єром та ідеологічною складовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою поширення поетичних надбань української культури серед ширшого кола російських читачів П. Грабовський створив збірник «Песни Украйны». Це була своєрідна антологія української поезії у перекладах російською мовою, до якої ввійшли твори І. Котляревського, М. Шашкевича, П. Куліша, М. Костомарова, Ю. Федьковича, Л. Глібова, М. Старицького, Б. Грінченка, І. Франка, Лесі Українки, Осипа Маковея та ін. Вона побачила світ вже після смерті письменника.

Для того, щоб краще зрозуміти, чому чи не найважливішим для нього було поширення творів Шевченка, популяризація його постаті у нарізноманітніших іпостасях, варто звернутися коротко до літературно-критичних нарисів Грабовського, присвячених Шевченку. Так, у невеликій статті «Т.Шевченко в Нижнім Новгороді», написаній з метою ознайомлення галицьких читачів з матеріалами російської преси на українські теми, Грабовський зосереджується на показі того, як Шевченко спілкувався з росіянами, наскільки він був непримиренним до паплюження чи нерозуміння української історії, чесним і безкомпромісним у принципових питаннях, найперше тих, що стосувалися українства. Саме в етиці взаємин з росіянами, позиції щодо своєї батьківщини було дуже багато спільного з Шевченком у самого Грабовського. Стаття насичена пафосом і позначена дещо спрощеним народницьким підходом до висвітлення подій, проте вона добре засвідчує сутність сприйняття Грабовським Шевченка і намаганням прислужитися збереженню пам'яті про нього.

Стаття під назвою «Слов'янам. Нові вірші Т.Г. Шевченка» має гостро критичний характер і засвідчує аналітичний розум письменника, ерудицію, аргументованість критики, педантичність і принциповість у ставленні до авторського недбальства, яке проявилось в тому, що Д. Стороженко опублікував у «Киевской старине» передраговані вірші Костомарова під виглядом нововіднайдених віршів Шевченка.

Грабовський, по змозі, максимально відстежував новини з української періодики і швидко реагував на важливі і дражливі питання. У статті він послідовно розбирає цей казус через питання мови віршів, погляди Шевченка і Костомарова на слов'янське питання, історію видання творів Костомарова. Автор вдало порівнює особливості поетичної мови Шевченка і Костомарова. Прикметно, як вмотивовує Грабовський різницю між поетом Шевченком і поетом Костомаровим. Маркерами мови Костомарова для нього є «москалізми», «церковщина», невластива українській мові граматика. А звідси і важкість

поетичної мови, чого ніколи не було в Шевченка. Друге питання полягає в оцінці погляду Костомарова на слов'янщину, «який висловлюється у цих кострубатих віршах, і скидається більше на тумановито-безпідставні мрії книжкових теоретиків мислі, але цілком не нагадує тверезих, реально-узагадених думок Шевченка, котрий хоч і співчував усім слов'янам укупі, проте панславістом в московському розумінню ніколи не був» [2, с. 111.]. Шевченків панславізм Грабовський кваліфікує як ворожий до будь-якої несвободи, зокрема й національної. Стаття також свідчить, що автор дуже добре відчував неповторність Шевченкового стилю і розумів його сутність.

У статті «Тарас Григорьевич Шевченко» серед визначальних рис поезії Шевченка виділяє такі: глибoku народність, до якої не зміг дорівнятися жоден інший поет; широкий гуманізм, любов і братолюбіє; силу ліризму, красу образів і художню яскравість, мелодійність вірша, рівну за силою з поезіями Пушкіна і Міцкевича; щирість і природність, за якими він рівних собі не має [3, с. 147.]. З огляду на цензуру Грабовський пише про загальноросійське значення Шевченка.

Стаття-огляд «Московські переклади творів Шевченкових» складається з трьох рецензій, написаних у різний час. Перша рецензія була опублікована в журналі «Зоря» 1896 року, друга – у цьому ж журналі роком пізніше. Третю рецензію кінця 1897 року вперше опублікував професор М. Возняк у «Наукових записках Львівського університету ім. І Франка» в 1946 році. В усіх рецензіях Грабовський піддає критиці переклади творів Шевченка, здійснені російськими поетами. У коментарях до статті у виданні творів Грабовського радянської доби є примітка, що Грабовський не завжди був переконливим і точним в оцінках, оскільки припускався помилки, що українська мова і російська є далекими одна від одної. Цей коментар – данина русифікації, яка була під виглядом інтернаціоналізму політикою радянської імперії. І найкращим підтвердженням правильності думки

Грабовського є самі переклади різних, в тому числі й талановитих, народних російських поетів.

У першій частині критичного огляду Грабовський розкриває своє розуміння доброго перекладу художнього твору. Зокрема наголошує на двох важливих ознаках: відтворення духу вихідного твору і його естетичної краси (оригінальності). Для того, щоби переклад став таким, на думку Грабовського, потрібне не просто добре знання мови оригіналу, характеру автора, народу, представником якого він є, а й духу національної літератури.

Автор доречно розпочинає свою статтю із зауваження, що російська критика не толерувала будь-яких перекладів українською мовою, оскільки не сприймала самої мови як багатой, самостійної, здатної передавати найглибші і найтонші відтінки значення. Натомість вона не скупилася на «погорду та глузування, які завжди були нагородою наших перекладачів». Тут доречно згадати, як неприхильно і грубо відгукнувся так званий представник демократичної критики В. Білінський на творчість Шевченка, де найбільше дісталось саме українській мові. Питання українського перекладу окремо піднімалося в Емському указі та Валуєвському циркулярі, згідно з якими заборонялося перекладати українською, як церковну, так і світську літературу. Тому зневага до української мови диктувалася політикою та ідеологією, а не особливостями внутрішньої будови самої мови. Як пише Грабовський, «незграбний вираз, ця або інша хиба одного чи другого письменника ставилися в провину всьому письменству та мові, давали привід галасувати про нашу загальну недотепність та вбожество» [1, с.117].

Знайомство з другим, виправленим і доповненим виданням «Кобзаря» Тараса Шевченка в перекладі російських поетів, изданном под редакцією Н. В. Гербеля», що побачило світ в Петербурзі 1869 року, викликало у Грабовського неабияку злість. Причиною такої реакції був очевидний факт недолугості перекладів, здійснених тою мовою, яка постійно вивищувалася над українською, і тими людьми, які глузували з начебто убогості мови оригіналу.

Далі Грабовський переборює емоції і безсторонньо й педантично починає аналізувати хиби перекладів.

У рецензованому збірнику є переклади 36 творів Шевченка, серед яких «Гайдамаки», «Наймичка», «Причинна», «Перебендя», «Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гамалія», «Тополя», «Утоплена», «Катерина» та ін., зроблених самим М. Гербелем, В. Крестовським, О. Плещеевим, М. Михайловим, Л. Меєм, М. Бергом і М. Курочкіним.

Для Грабовського очевидно, що вони зовсім не відповідають означеним критеріям доброго перекладу. І найперше це викликає його здивування, оскільки серед перекладачів більш або менш значні імена, а такі, як Мей, Плещеев, Берг і почасти Гербель, мали навіть славу найкращих російських перекладачів.

П. Грабовський справедливо відзначає декілька непоганих перекладів, але зауважує, що їх замало на цілий збірник, аби загладити загальне сумне враження. Найкращим рецензент вважає переклад «Івана Підкови» Михайлова, якщо не взірцевий, то досить добрий. Плещееву вдалися вірші «Полюбилася я», «І широкою долину» і деякою мірою «Сон» («На панщині пшеницю жала»). Ознаки доброго перекладу має половина вірша «Один у другого питаєм», але вони нівелюються «незграбністю» другої половини, якій бракує мистецької цільності. В іншому перекладі Курочкина (вірш «Огні горять, музика грає») рецензент відзначає надмір тріскучої риторики і брак Шевченкової простоти та чутливості. Грабовський саркастично зауважує, що «москалям опроче цей переклад може сподобатись». Він також віднаходить окремі вдалі рядки в перекладах Гербеля, а про всі інші твори автор пише, що це зовсім не поезія і навіть не московська літературна мова, а «якесь недотепне верзякання, якісь незрозумілі звуки часто без ніякого смислу та значення». «І все це зветься перекладами Шевченка, котрому, крім Пушкіна та Лермонтова, немає рівного у всій багатій літературними талантами Московщині!», – зауважує Грабовський [1, с. 119].

В перекладах рецензент спостерігає яскраві прояви лінгвоетнічного бар'єру і небажання його долати. Перекладачі або вилучають найкращі місця, або залишають з незрозумілих причин українські слова «свекруха», «жито», «паляниця», «очіпок», «сховались», «птахи», «кочерга», «безголов'я», «злидні», «вечерять», «девчина». Рецензент обурюється тим, що росіяни українцям дорікають куванням слів і водночас самі роблять те ж саме. Він вживає багато дошкульних і навіть саркастичних оцінок, стає на захист українського слова і геніальності шевченківської народної мови. Ось одна цитата: «Що сказати, коли представники народності, більш щасливої, як ми, більш багаті та освіченої, – народності, що по праву може хвалитись мовою Пушкіна та Лермонтова, не розуміють рідної мови, а своїми творами доказують досить виразно, що закони тієї мови навіть не про них писані. Щоб не бути голословним, прошу полюбовати хоч з отсих перлів. Перекладаючи заспів «Думи мої, думи...», д. Гербель каже, між іншим: *Думы мои, дети, / Для чего любил вас, для чего ласкал? / Иль заплачет сердце хоть одно на свете / Так, как я над вами? / Может, угадал...»*[1, с. 120].

Цікаво, що українець Грабовський влучно виправляє помилки, дає великоросам слушні поради, як добирати милозвучні російські слова та граматичні форми для вдосконалення мови перекладів. Він впевнено заявляє, що українці не хочуть слухати їх «язичія», принаймні в перекладах творів Шевченка. Вказує на головну помилку перекладачів – відірваність їх мови від мови, якою насправді розмовляють росіяни. Принагідно рецензент зауважує, що велика частина перекладачів не справжні росіяни, оскільки сам Гербель походить з німецької родини, вчився та ріс у Ніжині, Мей теж не щиро російського роду, «як більша половина найвидатніших писателів московських». «На місце простих, безхитрих слів Тараса з поеми «Наймичка»: «*Після Пречистої в неділю / Та після першої, / Трохим / Старий сидів в сорочці білій, / В брилі, на присні...»* – перекладач Мей ставить ось таку збірку російських слів: «*Введенье разломало уж леденье;/ Прошла и первая неделя. В*

воскресенье...». Грабовський саркастично запитує: «Що ж мусить відчувати москаль, спіткавшись з такими несподіванками словесними?» І називає це паплюження Шевченкового тексту «братерською ласкою». В таких перекладах годі шукати Шевченкової сили та краси або хоч формальної близькості до першотворів [1, с. 122-123.].

Грабовського обурює й те, що в перекладах, наприклад, «Гамалії» чи «Гайдамаків» немає ні крихти войовничого духу Шевченка. Збірник, на його думку, взагалі має служити красномовним взірцем того, як не належить нівечити чужих творів, тим паче, що ці так звані переклади часом самі ставали оригіналом для переспіву іншими мовами.

Окрім справедливої і аргументованої критики, Грабовський у статті ставить питання про причини такої невдачі талановитих російських поетів та перекладачів німецьких чи англійських поетів світової слави: «Чого ж вони спіткнулись на творах Шевченкових, чого їх переклади в даному разі такі невдатні та безсилі?» [1, с. 126].

На його думку, перекладати Шевченка не така легка робота, як, очевидячки, здавалося поетам московським, що не перекладали, а швидше інтерпретували його на свій лад. Грабовський небезпідставно вважає, що дуже добрий переклад Тарасових творів на російську мову ледве чи й можливий, навіть тоді, коли б за працю взявся геній, рівний Шевченкові. Далі він у своїх роздумах демонструє філософську глибину і далекоглядність, силу свого аналітичного мислення. Поет і перекладач справедливо міркує, що природна снага та краса кожної окремої країни, як сама духовна міць та краса кожної окремої народності, можуть бути виспівані вповні та знайти цілком придатний вираз для себе або втілитися тільки в рідних звуках цієї країни та народності. Будь-яка інша мова тут буде недовершеною чи навіть безсилою, щоб вичерпати та висловити «всю міць, красу та глибину духової творчості крайньої, котра таким робом мусить запропаститись для світа, лишитись без ніякого корисного впливу на виріб поступу загальнолюдського, себто стратити всяку вагу

космополітичну. «Шевченко наскільки був дитиною своєї країни та народності, а яко поет-українець так художницько та непередатно зачепив у своїх творах вияв духа та життя властиво українських, так поставив та показав перед очі світові ту окремішню самобутню в межах свого ґрунту породу українську з її багатими в зародку дарами краси та сили внутрішньої, внівши тим щось нового, доти незнаного або малознаного, в скарбництво духових здобутків всьогосвітніх, як не міг зробити того ніхто другий, а тим паче – чужинець та ще в мові чужій, далекій від самої природи української» [1, с.127].

Першу частину своєї праці Грабовський завершує міркуваннями про те, чи зміг би Шевченко реалізувати свій таланти і проявити всю геніальність свого обдарування, якби вчинив так, як зробили багато українців, та опинився в чужому таборі. На прикладі порівняння Шевченка з Є.Гребінкою Грабовський показує, що, очевидно, Тарас Григорович був би не останнім поетом в Московщині, проте, мабуть, не мав би ніякого значення світового (як пише Грабовський, космополітичного). І навіть коли б він звертався до українських сюжетів, то «оброблюючи їх в мові чужій, він, певно, плував би серед отих незрозумілих, цілком прикрих «аль» та «иль», якими виблискують дд. Гербель та Мей зі спільниками» [1, с. 127].

Тому Грабовський не радить нікому йти шляхом Гребінки. Можемо стверджувати, що це переконання служило і йому самому орієнтиром на творчому шляху, скромною метою якого було зробити щось корисне для свого власного народу.

Другий розділ праці присвячений аналізу перекладної збірки 1892 року, яка побачила світ у Києві коштом Іогансона під назвою «Маленький Кобзарь» из Т. Г. Шевченко. Переводы И. А. Белоусова». Про самого Білоусова він пише, що ім'я йому відоме тільки тим, що автор працює переважно для дитячих видань. Тому сподівання на книжку були, оскільки той, хто «пише і складає книжки для дітей, повинен, по нашій думці, мати неабияку кебету письменницьку». До того ж невеликі вірші, на думку

Грабовського, переважно вимагають «укінченого оброблення та форми художньої» сюжетів [1, с. 127-128].

Як засвідчує аналіз двадцяти перекладених віршів, сподівання рецензента не справдилися. Цю збірку перекладів Грабовський кваліфікує як ще гіршу в порівнянні навіть з розкритикованою попередньою. А все опубліковане в ній – як таке, що може викликати лише спротив читача, не кажучи вже про самого Шевченка.

З усіх перекладів прийнятним є лише один – «Ой одна я, одна». Він демонструє хоч якусь красу поетичної мови і наближеність до оригіналу. В усіх інших автор, на думку рецензента, «не перейнявся серцем, не вдумався головою, не попильнував коло форми, не збентежило його навіть велике ім'я Тараса!» [1, с.128]. Рецензент справедливо вважає, що *Д. Білоусов не перекладає Шевченка, а переказує, викидає місця, які не піддаються до переказу, додає від себе те, чого у вихідних текстах насправді немає. Він демонструє повне нерозуміння Шевченкової картини світу та й української мовної картини світу загалом. Відсутність комунікативної компетенції перекладача повністю позбавляє ефективності міжкультурну українсько-російську комунікацію. Бездарні перекази свідчать, що Білоусов не зрозумів ні Шевченка, ні його образів. Грабовський також критикує нікчемні рими, далекі від Шевченкової поезії.*

Грабовський тут принагідно згадує петербурзьке ілюстроване видання «Гайдамаків» 1886-го року, в якому до українського тексту було додано московський переклад Гербеля. Він значно вправніший за спроби Білоусова. Але автора рецензії справедливо обурює і його віддаленість від оригіналу, відсутність шевченківської сили виразу, глибини великого ліризму, котрим відзначається оригінальний твір Шевченка. Критик вважає «Гайдамаки» одним з найкращих, з найнедосягливіших творів. А млявий, нудний, формалістичний переклад його лише дискредитує.

Завершуючи другу частину рецензії, Грабовський згадує і розкішний переклад Шевченкової «Чуми» Л. Трефолєва. Тут письменник розмірковує над важливою

проблемою, чому до перекладання Шевченка рідко звертаються дійсно талановиті російські поети, наприклад, той же Трефолев чи Бальмонт. Грабовський доречно замислюється над питанням, чи немає в тім вини і з боку самих українців. Присуд письменника влучний і однозначний: погані переклади роблять хіба що неславу оригінальному твору та «імені нашого генія», а добрі могли би навпаки [1, с. 135].

Огляд завершується аналізом книжки, виданої в 1874 році в Москві, під назвою «Кобзарь Т. Г. Шевченка» в перекладі Чмирьова. Тут чимраз більше наростає обурення Грабовського тим, як подібні видання паплюжать творчість та ім'я Т. Шевченка. Він прямо заявляє, що йому доводиться зупинитись над цим «сміттям» задля захисту великого поета, потреби відгородити від бездарних спроб, які його компрометують перед російськомовним читачем, і задля того, щоб припинити потік так званих перекладів і видань. Грабовський пише, що ми маємо повне право вимагати від усякого, хто пише книжки, щоб він писав грамотно, говорив природною людською мовою та не губив у своїх писаннях глузду.

У цьому розділі багато міркувань, які стосуються завдань, що стоять перед перекладачем. Але є і певні оцінки постаті й творчості Шевченка і ставлення до нього самого Грабовського. Так, він пише про те, що найвдалішими в аналізованих перекладах є ті місця, які перекладачеві доводилось лишати без ніякої переробки або підправляти українську мову, пишучи, наприклад, «любил» замість «любив». Ця оцінка засвідчує, що найкраще презентує творчість Шевченка сам Шевченко.

Найважливішою в цій частині огляду є постановка питання, для кого і для чого друкуються переклади, що не мають жодної літературної вартості, не передають краси та величі першотворів, нехтують всякі вимоги здорової думки та природності. Таку книжку укранець просто викине, обурившись за неславу та ганьбу, заподіяні Тарасові, а «москаля теж не навернеш до неї, бо з перших листків він побачить, з якими перлами спіткався, а вдруге не

візьметься, читачеві, що не розуміє української мови, а бажав би прочитати Шевченка, вони так само не допоможуть, а хіба одіб'ють охоту до читання нашої поезії»[1, с. 138]. Тому, ввважає Грабовський, краще Шевченка видавати в оригіналі, а наприкінці додавати невеликий українсько-російський словник.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Внаслідок детального і фахового аналізу всіх доступних йому на той час перекладів творів Т. Шевченка Грабовський поставив багато важливих питань і щодо художньої вартості творчості українського Кобзаря, і щодо її духу, і щодо сутності перекладацького мистецтва, і щодо суспільно-політичних обставин свого часу, і щодо питань подібності і відмінностей української та російської мови. Письменник скерував свої зусилля на спростування усталеного погляду серед росіян на українську мову як непридатну для висловлення високих думок і почуттів. Не міг примиритися Грабовський і з перекрученням національного колориту поезії Шевченка, національного пафосу, індивідуального стилю і версифікаційної техніки. Ці перекладацькі спотворення Грабовський кваліфікував як вияв зневаги до багатства української мови, неспроможність або небажання її опанувати, прагнення підпорядкувати Шевченка своїм інтересам і політичній місії, дискредитувати його і всю українську літературу. З численних зауважень Грабовського щодо цих перекладів випливає, що він обстоював потребу наукового ставлення до перекладацької справи, необхідність наукового осмислення художнього тексту перекладачем. У статті чітко сформульовано думку про потребу глибокого знання перекладачем мови, історії, побуту, звичаїв народу, твори якого перекладає. Не всі переклади самого Грабовського задовольняють нас сьогодні. Проте мистецтво українського перекладу досягло сучасного високого рівня зокрема і завдяки Грабовському. І він чи перший поставив питання про вплив шовіністичних упереджень та великоруської ідеології на якість російськомовних перекладів, що залишається почасти актуальним до сьогодні.

Література:

1. Грабовський П.А. Московські переклади творів Шевченкових. *Грабовський П.Вибрані твори: у 2 томах.* Т. 2. Київ : Дніпро, 1985. С. 117-139.
2. Грабовський П. Слов'янам. Нові вірші Т.Г. Шевченка. *Грабовський П. Вибрані твори: у 2 томах.* Т. 2. Київ : Дніпро, 1985. С.109 -111
3. Грабовський П. Тарас Григорьевич Шевченко *Грабовський П. Вибрані твори: у 2 томах.* Т. 2. Київ : Дніпро, 1985.. с.143-150
4. Москаленко М. Нариси з історії українського художнього перекладу. *Vsesvit.* 2006. № 7/8. С. 192 – 206.

References:

1. Grabovs`ky`j P.A. Moskovs`ki pereklady` tvoriv Shevchenkovy`x. Grabovs`ky`j P.Vy`brani tvory` : u 2 tomax. T. 2. Ky`yiv : Dnipro, 1985. S. 117-139.
2. Grabovs`ky`j P. Slov'yanam. Novi virshi T.G. Shevchenka. Grabovs`ky`j P. Vy`brani tvory` : u 2 tomax. T. 2. Ky`yiv : Dnipro, 1985. S.109 -111
3. Grabovs`ky`j P. Taras Gry`gor`evy`ch Shevchenko Grabovs`ky`j P. Vy`brani tvory` : u 2 tomax. T. 2. Ky`yiv : Dnipro, 1985.. s.143-150
5. Moskalenko M. Nary`sy` z istoriyi ukrayins`kogo xudozhn`ogo perekladu. *Vsesvit.* 2006. 7/8. S. 192 – 206.

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА	3
СВІТЛАНА БОРОДИЦА	
ІСТОРИОСОФСЬКИЙ КОД В ІСТОРИЧНІЙ ПОВІСТІ «ШЕСТИКРИЛЕЦЬ»	
КАТРИ ГРИНЕВИЧЕВОЇ	3
ЛЕСЯ ВАШКІВ	
РИСИ ТВОРЧОГО ПОРТРЕТА ЛЕСІ УКРАЇНКИ-ДРАМАТУРГА	14
М.П. ГНІЗДИЦЬКА	
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА КРИЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ	
ЮРІЯ КОСАЧА В ЕСЕ «НА ВАРТІ НАЦІЇ»	35
НАТАЛІЯ КАРАЧ	
ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНА РЕЦЕПЦІЯ ПРОЗИ ІРИНИ ВІЛЬДЕ	51
Р.А. КОХАН	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА РАДОСТІ В СУЧАСНІЙ ПРОЗИ	
ПРОДІТЕЙ: ПОЕТОЛОГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА	65
О.П. КУЦА	
ТВОРЧІСТЬ Т. ШЕВЧЕНКА У ДРАГОМАНІВСЬКІЙ ПРОГРАМІ «НОВОГО	
ВИДУ» УКРАЇНСТВА	77
ЛАРИСА КУЦА	
СИНТЕЗ ДУШЕВНОГО І ПЕЙЗАЖНОГО «ПЛЕНЕРИЗМУ» У ЗБІРЦІ ІВАНА	
ФРАНКА «ІЗ ДНІВ ЖУРБИ»	94
ІРИНА РОЗДОЛЬСЬКА	
СТРИЛЕЦЬКИЙ ШЕВЧЕНКОЗНАВЧИЙ МЕМОРАТ: ЖАНРОВІ ТА ГЕНЕРАЦІЙНІ	
ОСОБЛИВОСТІ	107
ТЕТЯНА СКУРАТКО	
ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ ПОЕМИ І. ДРАЧА «ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ»	122

ОЛЕКСАНДР ТКАЧУК

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАРАТИВНИХ ТЕХНІК У МАЛІЙ ПРОЗІ НАТАЛІ
КОБРИНСЬКОЇ 133

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ 146

МАРІЯ ДАНИЛЕВИЧ

ПАВЛО ГРАБОВСЬКИЙ ПРО РОСІЙСЬКОМОВНІ ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ
ШЕВЧЕНКА: ДЕТЕРМІНАНТИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ДІЙ 146

РЕЦЕНЗІЇ 160

ЛЕСЯ ВАШКІВ

«Я НЕ ДІЙШОВ ДО ВЕСНЯНОГО САДУ...» 160

МИКОЛА ЗИМОМРЯ, МИКОЛА ТКАЧУК

ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ
ПОСТПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРОЗИ 167

Періодичне видання – виходить двічі на рік

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство: Збірник наукових праць / За ред. д.ф.н. Ткачука М.П. – Тернопіль: ТНПУ, 2019. – Вип. 51. –187 с.

Науковий редактор – Микола Платонович Ткачук
Технічний редактор – О.М.Ткачук

Здано до складання 9.12. 2019. Підписано до друку 12 12.
2019.

Формат 60×90 / 8. Папір офсетний. Гарнітура академічна.
Ум. друк. арк. 36 Тираж 300

Редакційно-видавничий відділ Тернопільського
національного педагогічного університету імені Володимира
Гнатюка

46004, м. Тернопіль, вул. М.Кривоноса, 2, ауд. 81.